

A MAGYARORSZÁGI KÍNAI KOLÓNIA PROBLÉMÁIRÓL

Polonyi Péter

E kolónia létezésének több mint másfél évtizede alatt problematikájával számos írás foglalkozott. A lapok többnyire uborkaszazon idején megjelentetett, felületes riportjai és különböző oktatási intézmények végzős hallgatóinak innen-onnan összeollózott szakdolgozatai mellett, amelyek csak elvétve tartalmaztak egy-egy szakembertől származó fontosabb adatot, mindössze néhány kutató foglalkozott mélyrehatóbban a kérdéssel. Elsősorban Nyíri Pál, aki magyar és idegen nyelvű köteteiben és esettanulmányaiban elemezte a jelenséget¹ (bár az ő tevékenységét beárnyékolja az a körülmény, hogy az itt élő kínaiak tevékenységének pozitív oldalaira koncentrált, a magyar gazdaságnak okozott kárával keveset foglalkozik), illetve Mészáros Klára,² aki szélesebb összefüggésben a migráció problematikájával foglalkozott. Jómagam a sajtóban, főként a 90-es évek derekán az általam szerkesztett *Távol-Keletben* próbáltam felhívni a figyelmet a kolónia életének egyes konkrét kérdéseire.³ Kellő érdeklődés hiányában ez a tematika Mészáros Kláránál és nálam háttérbe szorult, Nyíri Pál esetében többkevesebb folyamatossággal folytatódik, de hatása az érintett tudományos

¹ Kínai élet és társadalom Magyarországon (Vázlat egy szociopolitikai kulturális elemzéshez) = *Jönnek? Mennek? Maradnak?* MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció kutatócsoport Évkönyve, 1993, Budapest, 1994, pp. 50–84.; *New Chinese Migrants in Europe – The Case of the Chinese Community in Hungary*, Ashgate, 1999; Egyén és közösség: kínai társadalmi szervezetek Magyarországon, 1989–1995, Magyarország helye a kínai világkereskedelmi hálózatban = *Táborlakók, diaszpórák, politikák*, MTA Politikai Tudományok Intézete, a Nemzetközi Migrációs Kutatócsoport évkönyve 1995, Budapest, 1996; Párhuzamos globalizáció – Kínaiak Magyarországon = *A zárva várt Nyugat*, Budapest, 2002.

² Kínaiak Európában, *Korunk* 1998/8

³ Kínainak lenni Európában, *Kelet*, 1995. március 15.; A nagy meccs, *Távol-Kelet*, 1995. szeptember 15.; Mennek vagy maradnak. *Távol-Kelet* 1995. december 15. (Piaci háború és béke, *Távol-Kelet* 1996. december; Gondolatok a magyarországi kínai kolóniáról = *Találjuk ki Közép-Európát*, internetes fórum, Budapest, 2004.

körökre korlátozódik, s a politikai döntéshozók láthatóan nem merítenek belőle.

A kolónia tagjai, ha vidéken tevékenykedtek is, többnyire Budapesten laktak, ahonnan gépkocsival az ország legtávolabbi pontja egy nap alatt megjárható, a fővárosi önkormányzat kérdőívek segítségével róluk készített felvétele, illetve az ezt kiértékelő kötet e helyzet következtében mind a fővárosi, mind az országos állapotokról valamiféle képet ad.⁴ Mivel azonban a visszaküldött kérdőívek száma elég kevés volt, ezek az adatok csak nagy fenntartásokkal hasznosíthatók. (A Józsefvárosi Piac akkori 800 pavilonjából csak 135-ről, egyhatodukról érkezett vissza anyag.)

A 90-es évek második felében a kérdést illetően több tárcaközi tanácskozássra került sor. Ezek jegyzőkönyvei nyilván fellelhetők valahol. E tárgyalások azonban erősen formális jellegűek voltak, s nem eredményeztek egységes politikai gyakorlatot a kolóniát illetően hiába feltételezték az átpolitizált Kínából érkezettek, hogy ez vagy az a lépés a velük szembeni politika megváltozásából ered. Valójában minden intézménynek megvolt a saját politikája, és nem tudta a bal kéz, hogy mit csinál a jobb kéz!

Egy dologban azonban ezek az intézkedéssorozatok következetesek voltak. A kínaiakban eleinte meglevő betagozódási törekvéseknek nem adtak tápot, amivel erősítették azt a folyamatot, hogy Magyarországon élő, integrálódásra kész etnikumból fokozatosan Magyarországon tevékenykedő kínai külkereskedőkkel váltak. Akik nem is tekintik többé életcéljuknak a több nemzedékre szóló tartós letelepedést.⁵

Ezért tragikomikus, hogy amíg a régebben itt élők asszimilációs betagozása másfél évtizede megoldatlan probléma maradt, újabban arról röppennek fel hírek, hogy egyes kutatók Magyarország demográfiai problémáit nagyszámú ázsiai (értsd kínai) betelepítése révén vélik megoldhatónak, ami végiggondolatlan elképzelés, hiszen nincsen semmiféle pozitív tapasztalatunk a kínaiak integrálhatóságáról.

⁴ A kötet 1998-ban jelent meg (Jelentés a Budapesten élő Kínaiakról 1997). Érdekes, hogy bár Szlovákia kisebb Magyarországnál, mivel fővárosa nem az ország közepére esik, ez a struktúra ott nem alakult ki, a kínaiak nem Pozsonyban tömörülnek.

⁵ A Tisztelet a Dunának című képes kiadvány, amelynek az volt a célja, hogy az éppen létrejött kolóniát teljesen kialakult struktúraként mutassa be, s amely már megszületésekor is hamis képet adott a valóságról, 1996 januárjában így határozza meg a kötet célját: „Talán a következő század embere igényli majd, hogy visszaemlékezzenek az elmúlt időnek erre a szakaszára, netán a néhány évtized múltán már igazi magyarrá vált kínai kereskedők leszármazottai szeretnék majd megismerni elődeik történetét.” Nem vitás, minden fenntartás ellenére, ez nem ideiglenesen itt élő emberek hangja. Való igaz, ma a kínaiak egy ezzel kapcsolatos kérdésre azt válaszolnák, hogy idős korukban hazatérnének Kínába, de ha azt is megkérdeznénk, hogy miért, hozzátennék: „Mert úgysem kapnánk meg a magyar állampolgárságot.” (Én mindkét kérdést feltettem valakinek.)

Tudomásunk szerint azonban a témáról annak minden részét felölelő tanulmány sohasem készült, s ezzel az igénnyel jelen írás sem lép fel. Egy áttekintő, alapos tanulmány csak olyan kutatócsoport műve lehet, amely betekintést nyerhet az idegenrendészet adattárába, az adófizetési listákba, s (nyilván külön bírósági felhatalmazással) a kínaiak magánbankszámláiba. (Amióta ezeket a bankszámlákat külföldi tulajdonban lévő bankok vezetik, azóta ez a fajta betekintés is kivitelezhetetlen.) Azzal a felvetéssel, amelyet Vámos Péter fogalmazott meg, hogy tudniillik meg kellene ismételni az egy évtizeddel ezelőtti kérdőíves felmérést, nem nagyon értek egyet, Lehet, hogy ma valamivel őszintébb válaszokhoz jutnánk, de még így is valószínűtlen, hogy rekonstruálni tudnánk belőlük a valóságot. Mindenkinek vannak kisebb-nagyobb stiklijei, amit nem kötne a világ orrára. Talán arra a kérdésre kaphatnánk érdemleges válasz, hogy kíván-e magyar állampolgárságot kapni? Kína fokozatos megerősödése következtében az igennel válaszolók száma valószínűleg évről évre csökkenne.

Az asszimilációs folyamat lefékeződésének nem kizárólag Kína megerősödése az oka; szerepet játszik benne az a 18 év óta folyamatosan érvényesülő magyar álláspont is, amely eleve elzárkózott a befogadástól, az asszimiláció támogatásától. A 2006. évi velencei biennáléra készített magyar kiállítás a budapesti kínai kolóniát bemutató anyagának elkészítését fiatal szociológusokra bízta, akik kísérő anyagaikban arra az elgondolkodtató megállapításra jutottak, hogy a kolóniában alapvetően nem asszimilációs folyamat zajlik, hanem „hibridizáció”, „egymás mellett élés”.

Egyébként még a nagy vívmánynak tartott kéttannyelvű iskola is azt mutatja, hogy alapítói nem az asszimilációt tekintik fő céljuknak: az iskola elsősorban olyan tanulókat céltott meg, akiknek szülei és maguk is egyszer majd problémamentesen visszailleszkedhetnek a kínai társadalomba. Félreértés ne essék, az ilyen iskolákra is szükség van, csak azt akarom ezzel mondani, hogy az asszimilációt az az iskola szolgálja igazán, amely egyértelműen a mi értékeinket teszi első helyre.

Elég nehezen képzelhető ugyanis el, hogy egy etnikum, amelyik a kezébe vette Magyarország teljes ruházati kiskereskedelmének bonyolítását, egy szép napon eltűnjön innen. Nekünk hosszantartó együttélésre kellene stratégiát kidolgoznunk.

Hogy ennek mennyire az elején tartunk, mi sem mutatja jobban, mint az a tény, hogy nincs pontos nyilvántartásunk az itt élő kínaiak számáról.

Holott az itt élő kínaiak szinte kizárólag ruházati kereskedelemmel foglalkoznak, piacaik, üzleteik, s a város egyes negyedeire koncentrálódó lakóhelyük fellelése összehangolt rendőri és állami adminisztrációs eszközökkel megoldható. Ráadásul mindennapi létfenntartásukhoz ellenőrizhető magyar papírokra van szükségük. A létszám kérdésének tisztázása tehát elsősorban elhatározás kérdése.

A kérdéskör áttekintéséhez először a kolónia létrejöttét kívánjuk bemutatni, majd gazdasági hasznát, illetve kárát vizsgáljuk meg, ezután azt a hídszerepet, amelyet hazafelé betölthet.

1) A kolónia létrejötte

1989 előtt sem Magyarországon, sem a térségben nem éltek nagyobb számban kínaiak. A 90-es évek elején fellobbant „Magyarország-láz” célpontja kifejezetten hazánk volt,⁶ s a szomszédos országokban jelentős részben a magyarországi vízumkényszer 1992 elején történt visszaállítása után telepedtek csak meg kínaiak, sokszor azok közül verbuválódva, akik az intézkedések következtében nem térhettek vissza hazánkba.

Spontán képződmény-e a magyarországi kínai kolónia, vagy a kínai hatóságok mesterségesen hozták létre, majd mint olyat, amelyet túlhaladt az idő, a sorsára hagytak, s mi pedig az egykor benne rejlő lehetőségeket megkésve ismerjük fel? Erre a kérdéscsokorra még ma sem adható pontos válasz.

Az egyik véglet a magyar közvélekedés, amely szerint minden itteni kínai kereskedő vállalkozásának megalapozásához nemcsak jelentős anyagi támogatást kapott odahaza, de az ottani hatóságok még azt is elérték, hogy a magyar hatóságok is anyagi támogatást és adókedvezményt nyújtsanak számára (amiből így egyébként egy szó sem igaz), míg a másik véglet csupán a körülmények szerencsés közrejátszására hivatkozik, s a tudatosság elemét teljesen kizárja a lehetőségek közül. (Megjegyzendő, hogy még az első eset sem feltételezi, hogy az ideérkező maga is tisztában legyen azzal, hogy őt voltaképpen „küldték”, nyugodtan vélheti azt, hogy ő csak – ügyes emberként – élt a kínálkozó lehetőségekkel.)

Nézzük előbb az utóbbit, vagyis a spontán variánst, mert itt tényekre hivatkozhatunk.

⁶ Li Csung-csiang: *Szerencsevadászok. Kínaiak Magyarországon*. Budapest, 2005, p. 7. „...a külföldi utazás láza... az utóbbi években szökött magasba. Hol Ausztrália volt divatban, hol az Egyesült Államok, hol Új-Zéland, hol Saipan szigete, hol pedig Magyarország. Magyarország nem kér vízumot, ez előnyére szolgál. A nagy politikai változásokat követően Magyarország olyan nyitott politikát követ, hogy ott szinte bármibe lehet fogni. Ez a jelzés az onnan visszaérkezettektől származott, akik szerint arrafelé olyan könnyű pénzhez jutni, mintha csak le kellene hajolni a földre érte, mert mindenütt az hever. Ez nagy vonzerőt gyakorolt mindenkire. Ebben rejlett az oka annak, hogy két évvel ezelőtt, mintha csak az ördög bújt volna beléjük, számos kínai egyszerűen beleszeretett Magyarországba.”

Megújult kapcsolataink felfelé ívelő szakaszában került sor az 1988. évi konzuli egyezmény megkötésére melybe belekerült, hogy a turisták vízummentesen utazhatnak a másik fél országába. Egy évvel a Tiananmen téri diákmegmozdulás leverése előtt senki sem számolt azzal, hogy egy ilyen helyzetben, amikor a politikai és gazdaságpolitikai irányvonal megváltozása hirtelen napirendre kerül, a vízummentesen felkereshető országok iránti érdeklődés rendkívül megnövekedhet. Másrészt az egy hónapos tartózkodási idő valamely szomszéd ország felkeresésével bármikor meghosszabbítható volt. Így tízezrével érkeztek a tartós látogatók Kínából Magyarországra. (Kisebb volumenű csencselés mellett általában saját otthonról hozott dollárjukat költötték. Ezért ez akár még egyfajta sajátos turizmusnak is felfogható volt.)

Az ideérkezők természetesen nem Magyarország turisztikai szépségeiben kívántak gyönyörködni, hanem a továbbutazáson törték a fejüket, ami rendszerint szervezett formában a zöldhatáron keresztül valósult meg. Két érdekességre azonban fel kell hívni a figyelmet. Az egyik az, amit sokan mesélnek, hogy eredetileg csak átutazó állomásnak szánták Magyarországot, de a Szovjetunió után hazánk annyira megfogta őket „nyugatiasságával”, hogy itt maradtak. A másik pedig, hogy miután Magyarországon megindult a ruhabiznisz, sokan visszajöttek nyugatról, ahol akkoriban ez az üzletág még nem létezett. (Azóta az olaszoknál és a németeknél is elterjedt.)

Általában negyvenezer felettire becsülik ennek az időszaknak a kínai csúcslétszámát Magyarországon; az itt megfordultak száma még magasabb lehetett, hiszen sokan csak körülnézni jöttek. Személyes tapasztalatom, hogy akkoriban megismert tíz kínai közül ma jó ha három-négy él még Magyarországon. (Ez az arány különben megfelel a hivatalosan becsült létszámuknak.)

A kereskedőkolónia végleges arculatának kialakulásához egy másik tárgyalás is alapvetően hozzájárult. Ez szintén a rendszerváltást közvetlenül megelőzően történt, s ezen a magyar tárgyalódelegáció vezetőjének a javaslatára a kínai és magyar tárgyalófél megállapodott, hogy a kliring svájci frankban folytatott, lényegében véve barterkereskedelmet szabaddevizássá teszi, s versenyképessé teremt. A kínai delegáció tagjainak arcáról lerítt az értetlenség,⁷ ők ugyanis pontosan tudták, hogy a kínai piacon jelen levő nyugati cégekkel versenyképtelenek vagyunk, ha szerződés nem rögzíti eladásainkat, nem akad cég, amelyik a mi árunkat választaná. Azonban még ezt a próbát sem kellett kivárnunk. A rendszerváltással ezek a kereskedelmi kapcsolatok maguktól megszakadtak: korábban állami külkereskedelmi cégek intézték az áruk beszerzését, de ezek kikapcsolása után – a ruházati

⁷ Saját személyes emlékem a Magyar–Kínai Gazdasági, Kereskedelmi és Műszaki-Tudományos Együttműködési Bizottság 1990 márciusában Budapesten tartott 5. üléséről.

import vonatkozásában – a magyar áruháznak fogalmuk sem volt többé, milyen gyáraktól kell beszerezniük az árut. A rendszerváltással ezek a korábban kedvelt ruházati cikkek eltűntek a polcokról.

Volt tehát ember, aki kereskedelemmel foglalkozzék, s hiány is jelentkezett keresett árucikkekben – mindkettőnek mi teremtettük meg a feltételeit, meghozzá nem is szándékosan, ebben az értelemben tehát nem vádolhatjuk Pekinget.

Ráadásul a kettő egymásra találása sem ment olyan könnyen, a kínaiak cégalapítási lázát a tartózkodási engedélyek megszerzése lobbantotta fel, s ezek a cégek eleinte nem áru-, hanem főként emberkereskedelemmel foglalkoztak. Nem egy mai nagy cég ez utóbbival alapozta meg vagyónát.

Kínában ugyanis nem jár alanyi jogon útlevel, ehhez előbb igazolni kell, hogy a kiutazni vágyót odakint munka várja. Aki már rájött arra, hogy Magyarország nem földi paradicsom, fölfedezését titokban tartotta, s tovább táplálta odahaza a Magyarország-legendát, a meghívóleveleket pedig több ezer dollárért árulta.

Mindehhez persze egy harmadik körülményre is szükség volt, mégpedig arra a „joghézagra”, hogy cégek bejegyzésénél nem nagyon firtatták, hogy turistának voltaképpen nem is lenne joga céget bejegyeztetnie, az ügyvédek pedig olykor jótékonyan szemet hunytak afelett, hogy minden alapító tag személyesen jelen volt-e az alakuló közgyűlésen.

Miután mindez összeállt, az érintettek rájöttek, hogy árut kellene behozni, mégpedig nem batyunként, hanem konténerszámra.

Eközben a Kínai Népköztársaság budapesti nagykövetsége főleg a félszáz „állami cégről” vett tudomást, velük foglalkozott.⁸

Mi, kínaiul tudó magyarok, akiket a kezdeti időszakban gyakran kértek meg tolmácsolásra, szinte egyöntetűen spontán jelenségnek ítéltük meg a kínaiak magyarországi rohamát, már csak azért is, mert jól látszott, hogy mennyire heterogén tömegről van szó, és mennyire különböző motívumokról. A „Magyarország láz” még a Nyugat-Európában élő kínaiakat is megmozgatta; az étteremalapítók például főleg az ott már korábban tapasztalatokat szerzettek közül kerültek ki.

Meg kell mondani, hogy a kínaiak magatartása sem könnyítette meg az eligazodást. Bár igazi politikai menekült alig volt közöttük (ezeknek ún. *nansen*, hontalan útlevelük volt, s az utolsó a 90-es évek végén hagyta el Magyarországot), egy magyar körüli csoportosulásban (ő a politikaiaknak

⁸ Más kérdés, hogy sokkal több állami cég volt. Mivel saját céget alapítani egyszerűbb, olcsóbb és gyorsabb volt, mint leányvállalatot, számos hivatalos küldött a bejegyeztetésnek ezt a formáját választotta. Hogy miként számoltak el hazafelé, azt csak ők tudják, de az biztos, hogy nem félszáz volt az állami pénzből létrehozott kínai cégek száma, hanem ennek a többszöröse, ám ezek ellenőrzése kívül esett a kínai hatóságok lehetőségein.

vélteket próbálta összegyűjteni) több nem politikai is részt vett, nyilván abban a reményben, hogy így könnyebben kapnak tartózkodási engedélyt. Magam is tapasztaltam, hogy amikor egy kérelmező letelepedési okként a kellemes éghajlatot és a magyarok barátságos voltát kívánta megjelölni, arra a javaslatomra, hogy talán azt kellene beírni, hogy az itteni szabadabb légkörben kellemesebben érzi magát, beleegyező nyögés volt a válasz. Hamarosan azonban egyértelművé vált a számukra, hogy csak elhagyott szülőhazájukra számíthatnak, Magyarország nem kíván befogadó országgá válni, s ez elvágta az ilyen eltévelyedések útját. A nyilvánvalóan politikai okból érkezettek közül is később többen hazaköltöztek (így a kínai tévének az a bemondója is, akinek állítólag azért kellett távoznia, mert a Tiananmen téri eseményekről túl sötét színű öltönyben olvasta be a híradást).

Számunkra is nyilvánvaló lett, hogy az ideérkezőket alapvetően gazdasági fontolások vezetik. Otthonról való elutazásuk előtt egyfajta támogatásban valóban részesültek; a ruházati vállalatok elfekvő készleteihez sokan utólagos fizetés mellett jutottak hozzá. Ám hogy ez valamiféle állami stratégia lett volna, erről nincsen tudomásom, ennek ellenére (így utólag is) érdemes lenne ezt a kérdést alaposabban feltérképezni

Mindenesetre nagyon elgondolkoztató, hogy egy budapesti kínai nyelvű hetilap (*Európai Fórum Hetilap*, 2006. április 15, p. 29.). tizenhat évvel a „magyar láz” után beszámol a kínai kormányhivatalok rövidesen életbe lépő rendelkezéséről, amely nem csupán a vállalatoknak, de a lakosságnak is megengedi, hogy szabad devizában külföldön befektetéseket eszközöljön, amire évi 20 ezer USD-ig válthat át pénzt. (Annak idején ennél sokkal kisebb összeggel is alapoztak meg Magyarországon komoly pályát befutó cégeket.) Az ismertetés ugyanakkor nem részletezi, hogy a befektetni kívánó konkrétan hogyan eszközli befektetését.

Az 90-es évek elejétől sorra alakultak az itt élő kínaiak szervezetei. A nemzetközi tendenciával ellentétben előbb az országos, majd az egy helyről származók szövetségei, aminek eredményeként ma több, országos igénnyel működő szervezet is működik. A nagykövetségük a legnagyobbakkal kapcsolatot tart, s ugyanezt kell nekünk is tennünk, azzal a különbséggel, hogy előbb meg kell győződnünk arról, hogy a szervezet alapszabálya szerint működik-e, ugyanis magyar társadalmi szervezetről van szó, és ha az alapszabály négyévenkénti elnökválasztást ír elő, akkor egy nyolc éve választott elnök nem fogadható el a szervezet legitim vezetőjének.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy ezek a szervezetek inkább hazafelé mutatnak: az itt élő kínaiak az óhaza iránti lojalitását vannak hivatva demonstrálni, nem a beilleszkedést szolgálják. Általában olyanok kapaszkodnak az élükre, akik gazdasági tevékenységükkel nem tudtak kitűnni. A jómódú vagy akár szolidabb kereskedők sokáig távol is tartották magukat az ilyesfajta egyesületektől. Ez a helyzet jelenleg változóban van, s a szülőföldi szervezetek egyre inkább híd-szerepet játszanak az óhaza és

Magyarország között, ami felhasználható, bár arra vigyázni kell, nehogy túlságosan nagy sápot húzzanak közvetítő szerepükből, vagy egyik oldal által sem ellenőrizhető szerepkörökre tegyenek szert.

A kolónia megszólításának legcélszerűbb eszköze a sajtóértekezlet, amire a tolmáccsal felfegyverkezett magyar szerv meghívja a magyarországi kínai sajtó képviselőit. Még mindig van heti rendszerességgel megjelenő hat újság, amelyek ezekről pontosan és részletesen beszámolnak. Ez eljut az emberekhez. Sőt, még az is megkockáztatható, hogy fele részük a magyarul elmondott és írásban átadott anyagot is megérti.

A budapesti kínai nagykövetséget kérni fel a kolónia „illetékeseinek” megnevezésére nem szerencsés. Egyrészt elfogultak lehetnek, másrészt azt hihetik, hogy nekünk viszont fogalmunk sincs arról, hogy ki kicsoda, vagy – ami még rosszabb – úgy véljük, hogy ezeknek a személyeknek a meg- és kijelölése az ő feladatuk. A kolónia létszáma húszezer fő körülire becsülhető, megszámlálásuk azonban nem a kutatók, hanem a bevándorlási hivatal feladata lenne.

2) Gazdasági hasznuk és káruk

A magyar–kínai gazdasági kapcsolatok több mint fél évszázados múltat tekintenek vissza, államközi szerződések szabályozták. Eleinte, nyersanyagot importáltunk, s feldolgozott terméket, gépeket exportáltunk. Később ez a tendencia fokozatosan megfordult, a kapcsolatoknak azonban állandó jellemzője maradt, hogy a piackutatást főként a kínaiak végezték, ők mondták meg, hogy mire van szükségük, s mit tudnak cserében szállítani.

A 60-as, 70-es évek politikai okokból bekövetkezett visszaesése után a 80-as években a kapcsolatok ismét fellendülőben voltak. 1987-re a felek 600 millió klíring svájci frankos forgalmat terveztek, fele-fele megoszlásban, de a keretet végül nem merítették ki; az 1988-as forgalom 450 millió svájci frankot tett ki, 1989-re 520 milliót terveztek. Az import mintegy 20–25 százalékát ruházati cikkek tették ki (fele részben cipő, fele részben ruha). A legnagyobb importtételünk a gumiabroncs, a legnagyobb exporttételünk pedig a műtrágya volt. A kapcsolatok megszakadásának idejére magyar többlet halmozódott fel, amelyet azután magyar üzletemberek elvásároltak.

Szükség volt egy átmeneti időszakra, amíg a kolónia ruházati vonatkozásban beállt a korábbi egyezményes kereskedelem helyére, pontosabban szólva „újra-felfedezte” ezt a lehetőséget, mivel ők a történelmi előzményekkel nem voltak tisztában, újságjaikban ezt a folyamatot a „magyar piac feltárásának” nevezték, mintha előttük kínai–magyar ruházati kereskede-

lem nem is létezett volna. Sőt, a magyar előzményekkel olyan mértékben nem voltak tisztában, hogy a részben általuk tönkretett magyar könnyűipar hiányát látva, gyakran hangoztatták azt a feltételezésüket, hogy ilyen ipar sohasem létezett Magyarországon, és mi ezekből a cikkekből mindig is importra szorultunk.

Az átállás viszonylag gyorsan ment.

Hivatalos adatok szerint az import mintegy 80 százaléka a multik belkereskedelme (autóipari és elektronikai részegységek), s reexportra irányul. Ezzel szemben a mellékletben szereplő események arról tanúskodnak, hogy a diszkrimináció alá eső ruházati termékek aránya a fennmaradó különbözetnél nagyobb, ami kétségeket támaszt a számok valós volta iránt.

Térjünk azonban vissza a ruházati termékekhez, hiszen elsősorban az kapcsolódik a kolóniához, s azt – állítólag – a magyar export volumenében kiegyenlíti. Ha behozataluk teljesen szabályosan történne, akkor csak a magyar termelésre, illetve kereskedelemre gyakorolt negatív hatása kifogásolható. E kereskedelem gazdasági kára és haszna azonban igen komplex kérdés, amelyet összefüggéseiben – tudomásom szerint – senki sem vizsgált teljes mélységében. Mi is csak néhány aspektusával tudunk foglalkozni.

A „kár” és „haszon” fogalma sok esetben ugyanis nézőpont kérdése. (Kinek a kára? Kinek a haszna? S forintosításuk sem egyszerű dolog.)

Empirikus felmérésükkel a szabadpiackérdés legjobb magyar szakértője, Sík Endre és csoportja foglalkozott a legtöbbit, ám mivel – véleményem szerint – az ún. kínai piacok valódi működési mechanizmusát nem sikerült feltárniuk, következtetéseik nagy fenntartásokkal kezelendők. Már maga az az alaptézis is vitatható, hogy ezek a piacok a „feketepiac” kategóriájába tartoznának, hiszen alapvetően elvámolt árut adnak el (az más kérdés, hogy hogyan vámolták el), s ha nem tudjuk, hogy sok piaci stand tulajdonosa raktárát a piacon kívül tartja, akkor az üres kézzel távozót tévesen fogjuk a „nem vásárolt” csoportjába tartozók közé sorolni stb.⁹

Nagyjából mindenki egyetért azzal, hogy a magyar lakosság legalább a negyede, de az is lehet, hogy a harmada a kínai piacokon vásárol, ahol a ruházati cikkek mintegy a felébe kerülnek az üzleti áraknak, ami alapján a vevő megtakarítása, akár még forintosítható is lenne. (Az állam vesztesége nem, hiszen ezekből a számokból nem tudjuk meg, hogy mennyivel károsították meg a kincstárat.)

Ugyanakkor teljesen nyilvánvaló, hogy pénzben nem kifejezhető az a haszon, amelyet a rendszerváltás első évei hatalmas életszínvonal-zuhanása közepette is fennmarad társadalmi stabilitás jelentett, ami nem kis mértékben az olcsó kínai áruknak volt köszönhető, Meggyőződésem, hogy

⁹ Sík Endre: Kgst-piachely a mai Magyarországon; Czakó Ágnes: Négy város négy piaca, *Közgazdasági Szemle*, 1997. április.

a politika tudatosan kalkulált ezzel a „nyereséggel”, amikor szemet hunyt a vám, az adó stb. területén jelentkező veszteségek felett.

Tekintsük át a folyamat egészének alakulását!

A Magyarországra érkező kínaiak eleinte zömükben vonattal jöttek, s jelentős részben a Szovjetunióba átjáró csencselők közül kerültek ki. Bördzsekit, tolldzsekit, ágyneműt és csecsebecséket hoztak, amelyeket azután forgalmasabb utcákon, aluljárókban, később a lengyel piacokon árultak. Ezért adót, vámot nem fizettek, ez valóban a feketekereskedelem kategóriájába tartozott. A rendőrség ezt a fajta „kereskedelmet”, ha nem is nagy lendülettel, de üldözte.

Az ideérkezők másik nagy csoportja még nem döntötte el, hogy mit fog csinálni, még az állami cégek képviselői a szemlélődést részesítették előnyben. Ez a csoport csak költött. Kialakult az a szokás, hogy összetartozók egy-egy kisebb csoportja kibérelt egy lakást, az akkori albérleti árszínvonalnál magasabb áron, önellátásra rendezkedett be, és a gombamódra szaporodó kaszinókba járt. Egészében véve tehát a kolónia szép pénzt hagyhatott itt Magyarországon.

A következő lépés a cégalapítási hullám volt, amely egyrészt az államkasszát gyarapította, másrészt az ügyvédek bevételét növelte, egyben kialakította azt a kört, amely később a kínaiakat különböző jogi ügyekben segítette. Ezekhez később csatlakozott néhány rendőrtisztviselő, aki a szakma előírásait megszegve szinte az egyik napról a másikra ültek át az íróasztal egyik oldaláról a másikra.

Ezekre a visszasságokra Fekete Gy. Attila hívta fel a figyelmet a Népszabadságban; álláspontját csupán azért nem lehetett elfogadni, mert a lánc egy fontos szeméről, a vámosokról megfeledkezett. De erről később.

Az emberkereskedelmen hamar túljutott a kolónia, s mivel közben feltérképeződött, hogy milyen kínai cikkekre van fizetőképes magyar kereslet, 1990–91-ben megindult a konténerek áradata Magyarország felé. Aki ekkor tőkét tudott felhalmozni, árut tudott szerezni, az végérvényesen megalapozta helyét a vagyoni hierarchia csúcsán. Ebben az időben a szomszédos országokban nem éltek még kínaiak; Budapest lett a kínai áruk elosztópiaca a térségben.

Az utcai árusítás nem volt tovább tartható. A nagyobb cégek raktárakat béreltek, amelyek egyben árusítóhelyül is szolgáltak, ügyes magyar üzletemberek pedig, akik tapasztalatokkal rendelkeztek a piacozó kereskedelemben, piacokat szerveztek, amelyeket gyakran leszerelt rendőrtisztek irányítottak, vagy ők feleltek a rend fenntartásáért. Ez a két esztendő volt a magyarországi kínai kolónia aranykora, amely egyébként sohasem tért vissza többé. Ekkor alakultak ki a szokásai is, amelyek azóta finomultak, civilizálódtak, de számos alapvető vonásukat megőrizték.

Az utcáról a zárt piacokra kerülés fontos változás volt a kolónia életének konszolidáltabbá válásában. Maguk a kínaiak is úgy tartották, hogy nemcsak a magyaroknak van joguk ilyen piacokat létrehozni, hanem nekik is. Ennek azonban a 90-es évek elején nem voltak meg az előfeltételei.

Csak a piacozásban járatos, megfelelő társadalmi kapcsolatokkal rendelkező magyar üzletemberek, akiknek a rendőrségen és az önkormányzatoknál is voltak kapcsolataik, tudták beszerezni a piacnyitáshoz szükséges papírokat, s tudtak biztonsági embereikkel olyan rendet tartani, hogy ne legyenek mindennapos razziák, s biztosítható legyen a zavartalan üzletmenet. Ezek a piacok már csak azért sem nevezhetők feketepiacoknak, mert a piactulajdonosnak semmi köze sem volt az áruhoz; ő az árusítóhelyeket adta bérbe vagy tulajdonba. Elvben ellenőriznie kellett a bérlő papírjait, s legfeljebb annyi bűnt követhetett el, hogy nem volt mindig olyan szigorú ennek a kötelezettségének ellátásakor. De hát egy papír valóságát a rendőrség sem tudta olyan könnyen megállapítani. Azt a kockázatot a hatóságok nem vállalhatták, hogy kínai kezére bízzanak egy ilyen piacot, mert az pillanatok alatt a bűnözés melegágya lett volna. Nem volt nehéz ezeket a piacokat betiltani, mert a szervezőik tálcán szállították az ehhez szükséges szabálytalanságokat.

Az elmúlt tíz évben a helyzet gyökeresen megváltozott. A kolónia konszolidálódott, legvagyonosabb tagjai személyi kapcsolatokat építettek ki a magyar társadalomban, s a magyar tulajdonban levő piacok mellett a kínai tulajdonban levők is megjelentek. Ezekkel inkább az a probléma, hogy a Magyarországra szűkült piac ennyi kínai kereskedőt már nem tud eltartani. Az Asia Center eredetileg az osztrák Strabag és két kínai üzletember közös vállalkozása volt. Egyikük megszerezte a szomszédos áruházi épületet, s China Mart néven üzemelteti. A Strabag pedig megszerezte az Asia Center teljes tulajdonát. A Kőbányai úton a Ganz épületében megnyílt a kínai tulajdonban levő Európa-piac, s a változatlanul magyar Józsefvárosi Piac is megkapja a fennmaradási engedélyeket.

Egy tény: az egész magyar ruházati kereskedelem a falvakig bezárólag fokozatosan kínai kézbe kerül. Magam is ismerek olyan Pesten lakó, autóval rendelkező kínai házaspárt, aki tisztességesen megél a vidéki nagyközségben lévő vegyesboltjából.

Formálisan a vízumkényszer 1992 elején történt – egyébként elkerülhetetlen – visszaállítása vetett véget az aranykornak. De valójában az a szemléletmód, amely a budapesti kínai elosztóközpontban nem a lehetőséget látta (függetlenül attól, hogy miként jött létre), hanem valami olyan csorbát, amelyet ki kell köszörsülni, s szinte hivatalos szintre emelte a kínai kereskedőkolónia ellehetetlenítésének politikáját.

Tetszik, nem tetszik, tudomásul kell venni, hogy ezt a gazdasági területet a kínaiak a kezükbe vették. Megpróbálkozhatunk vele, hogy logisztikai

bázisukká váljunk a térségben, ehhez azonban más magatartást kell kialakítani. Ha az egyik kínait lenézem, megpróbálom kiszorítani, nehezen fogok tudni jó viszonyt kialakítani a másikkal, akire viszont nekem van szükségem. Szemléletváltásra lenne szükség: kevesebb érzelemre és illúzióra s több gyakorlatiasságra. Előítéletek, feltevések és tévhitek helyett a valóságból kellene kiindulnunk, s megpróbálkoznunk azzal, hogy saját érdekeinket összehangoljuk az övéikkel. Egységes magyar politika nélkül pedig sehova sem jutunk. Tudomásul kell vennünk, hogy ma már több kínai él itt, mint amennyit a jelenlegi módon Magyarország el tud tartani. Fel kell mérnünk, hogy találunk-e olyan területeket, amelyen felhasználhatjuk az emberfelesleget, illetve kiket akarunk „megtartani”, s kiket „lemorzsolni”.

Ugyanez a magatartás szükséges a törvénytelen ségek felszámolásához is. Megjegyzendő azonban, hogy a rendezett piacok időszaka semmiképpen sem sorolható már a feketekereskedelem kategóriájába. Ebben a rendszerben mindennek megvan a maga helye és oka, s teljes képet csak akkor kaphatunk róla, ha összefüggéseiben nézzük. Az, hogy egy kereskedő nem ad számlát az áru mellé, még nem jelenti azt, hogy csempészárut vettünk, pontosabban szólva azt, hogy az állam ebből az összegből egy fillért sem kap. Ez már csak azért sem lehetséges, mert a kereskedő tartózkodási engedélyét csak akkor hosszabbítják meg, ha bizonyos összegű adó befizetésével megélhetést, jövedelmet igazol.

Arról persze lehet szó, hogy az áru fogadásakor tudatosan kevesebbet vallanak be a ténylegesen beérkezett mennyiségnél, s a vámvizsgálaton ezt – figyelmetlenségből vagy tudatosan – nem veszik észre. Ebben az esetben a könyvelő feladata lesz, hogy utólag annyi számlát állítson elő, amennyi a bevallott mennyiségnek felel meg, a kereskedő viszont nem adhat minden árucikk mellé külön számlát. Ennek a folyamatnak a láncszemei nem választhatók külön, mert a korrupció nem a számlánál kezdődik, hanem ott végződik.

A kínai árucikkek olcsósága három tényezőtől tevődik össze. Az egyik a valóban olcsóbb előállítási költség, amit egyébként nagy valószínűséggel egy hosszabb ideje a térségben tevékenykedő magyar külkereskedelmi cég is el tudna érni – helyesebben erről már csak múlt időben beszélhetünk. A másik tényező az a már említett vámcsalásból adódik, ahol a kínai importőr a nyereség egy részét a vevőnek juttatja, a másik részét zsebrevágja. Természetesen jobb lenne, ha ezt a magyar vámhatóságok kapnák meg, de mielőtt végső ítéletet mondunk, itt azért nem ártana számolni. A harmadik rész a kis magyar piachoz képest túl sok kínai cég egymás közötti versenye, ami az árakat időnként valóban irreálisan alacsonyra, az önköltség alá nyomja le. Ezen magyar oldalon mindenki csak nyer.

Feltételezhető, hogy egészében nézve az államot anyagi veszteség éri mindezzel, de ez nem elkerülhetetlen. Egy rendesen megfizetett, megfelelő-

en ellenőrzött apparátus, amely a kínaiakkal szemben valamiféle tudatos politikát követ, megakadályozhatná ennek a helyzetnek a továbbélését. Joggal tételezhető fel, hogy ez a gépezet nem volt igazán érdekelt ezeknek a jelenségeknek a megakadályozásában, inkább csak kényelmetlenné akarta tenni a kínaiak életét. Ezt el is érte, s annak is csak mi ittuk meg a levét, hogy a rajtunk meggazdagodott kínaiak nem érznek kellő szolidaritást a magyar állam iránt.

Gyakorlatilag kettős könyvelés folyik, az egyik a könyvelőkön és az adóhivatalon keresztül az állam számára, a másik – az orrunk előtt – a magánbankszámlákon, amelyekbe senki sem nézett bele, holott ezekből pontosan megtudhatta volna a kínaiak tényleges jövedelmét.

A kínai üzletemberek gondosan lefüggönyözött irodáiban vagy lakásán időről időre megjelentek az arab pénzváltók, akik a forintbevételt (azt a hányadot leszámítva, amely a fehér gazdaságba vándorolt tovább) dollárra váltották be, amelyet azután az illetők magánbankszámlájukon helyeztek el. A két számla gyakran ugyanannál a banknál párhuzamosan „futott”. Ezek eleinte magyar bankok voltak (Magyar Külkereskedelmi Bank, Budapest Bank), ellenőrzésük tehát nem okozott volna különös gondot. Abban az időben a pénzhazautalások egy része is személyesen folyt még, majd látva, hogy a magánszámlákat a kutya sem ellenőrzi, egyenesen banki átutalással ment ki az országból. S gondolom, ahogy élénkült a kínai gazdaság, annál nagyobb ütemben. Ezeknek a pénzeknek ma már bottal üthetjük a nyomát.

A kolónia elitjének nagyobb megbecsülésével, az országhoz kötődésének erősítésével (ne higgyük, hogy mindenkinél pozitív érzelmi kötődés nélkül telt el ez a másfél évtized) azonban még mindig elérhetjük, hogy ne csak vissza-visszalátogasson, de esetleg életvitelszerűen is itt éljen, családi házat építsen stb. Azonban még mindig erősebb az elriasztás, mint az ideédesgetés politikája.

Az Európai Unióba történő belépésünkkel sok minden megváltozott. A kínai áruk után elvben a belépés helyén kellene az áfát megfizetni, gyakorlatilag azonban ez a felhasználás helyére, illetve tetszőlegesen megválasztott helyre módosult. A kínaiak azt állítják, hogy Magyarország lassan és túl aprólékosan vizsgálódva vámolja el az árujukat, ezért ők inkább Szlovákiában vámoltnak. Hogy ehhez ott külön céget alakítanak-e, nem világos. Tény viszont, hogy Kína és Magyarország vámstatisztikája 2005-ben eléggé eltérő adatokat rögzített; az egymilliárd USD-nyi különbség már csak azért is furcsa, mert nemrégiben még azt mondtuk, hogy a ruházati cikkek értéke összesen nem tesz ki ennyit. Ekkora gazdasági erőt képviselnének a térségben a magyarországi kínai ruha-kereskedők?

A kínai követség egyszerű címzési-regisztrációs problémával magyarázza a dolgot, amely mögött persze a magyar vámhatóság magatartása is ott

rejlik. Valami hátrány mégiscsak éri őket, ha nem akarnak itt vámoltni. (A tanácsos nyilatkozatát lásd a mellékletben.)

3) A hídszerep

A hegyes-völgyes, kevés szántóterülettel rendelkező Fujian és Zhejiang tartományok, amelyek ráadásul a tenger mellett terülnek el, régóta arról kiresek, hogy hagyománya van az odavalósiak – főleg Európába történő – elvándorlásának, hogy azután az amerikai magyarokhoz hasonlóan pénzt küldjenek haza a családjuknak, vagy meggazdagodva maguk is hazaköltözzenek.

Nem véletlen, hogy Magyarországon is *fujianból* és *zhejiangből* élnek a legtöbben. A magyar helyzet különös sajátossága azonban – alighanem a nagy hírverésnek köszönhetően –, hogy Kína több mint harminc tartományi szintű közigazgatási egységének többségéből élnek itt kínaiak. Ez nagy segítséget jelenthet abban, hogy Kína legkülönbözőbb részeivel, rajtuk keresztül, kapcsolatokat ápolhassunk.

Természetesen az ideérkezettek különböző kulturális színvonalon állnak, s erősen eltérő az otthoni kapcsolatrendszerük. A fővárosi felmérés egyik adata ugyan azt mutatja, hogy a kérdőívet visszaküldők egy csoportján belül 40 százalékos a felsőfokú tanintézetet végzők aránya. Ebbe persze belekalkulálendő az is, hogy a magas iskolázottsággal rendelkezők szívesebben küldenek vissza ilyen kérdőíveket, mint a félalfabéták. Ám személyes tapasztalatból is tudom, hogy a Józsefvárosi Piacon sok magasan képzett diplomás dolgozott egyszerű árusként. (Diplomát nosztrifikáltatni, és állást találni nehéz lett volna, az árusítással viszont könnyen lehetett pénzt keresni.) Általános jelenség azonban, hogy az iskolázatlan szülők is taníttatják gyermekeiket. (Nem biztos, hogy a tartósan itélők számára a kéttannyelvű iskola a legszerencsésebb megoldás, hiszen magyar iskolában a gyerek jobban megtanulja a nyelvet, s érzelmileg is jobban azonosul a befogadó országgal. A szülők a kínai nyelvtudást más módon is biztosíthatják, mivel nem teljesen asszimilált kínaiakra van szükségünk, hanem olyanokra, akik hídszerepet tölthetnek be.)

Az itt élők zöme kisvállalkozó, aki rendszeres kapcsolatban áll a szülőföldjével, mivel a magyar piacra készült termékeit gyakran éppen az ő tervrajzai alapján, szülőfalujának műhelyeiben, a rokonai állítják elő. Tehát még a nem magasan kvalifikáltak is rendszeres telefonkapcsolatot tartanak fenn az otthoniakkal, s évente egyszer mindenképpen hazalátogatnak, ha máskor nem, hát tavaszünnepkor.

A helyi hatóságokat a központi szervek kifejezetten támogatják abban, hogy külföldre szakadt társaik révén kapcsolatba lépjenek a befogadó országgal, amely így még közvetlenebbül csatlakozhat a nagy kínai gazdasági vérkeringéshez. Nem egy testvérvárosi kapcsolat éppen ilyen módon, kínai kezdeményezésre jött létre, s személyes szálak, személyes érdekelttség is táplálja. Más kérdés, hogy ez a helyi vezetők számára is lehetőséget teremt külföldi útra, s hogy népszerűsítsék honfitársaik körében a szülőföld ilyen vagy olyan programjának támogatását. Ezt néha elég szemérmetlenül teszik, de hát ez „benne van a pakliban”. (A magyar devizatorvények szerint ugyanis ez szabálytalan.)

Mi viszont nem árt, ha tudjuk, hogy még hasznos lehet a számunkra, ha egy-egy kisebb hely protokoll-listájának elején szereplünk, mert néhány év múlva csak az alján jut majd hely nekünk mint ahogy nagyobb helyekről már most is hiába ábrándozunk. Arra is oda kell figyelni, hogy van egy kínai elitünk, amely tehetsége és nálunk szerzett pénze révén otthon is „labdába tud rúgni”, s olyan ajtók is könnyűszerrel megnyílnak előtte, amelyeken nekünk nagyon soká kellene dörömbölnünk. Ezek az emberek ma már kétlakiak. Becsüljük meg őket, ápoljuk a hozzánk fűződő kapcsolatukat, s akkor még sokáig hasznos híd-szerepet tudnak betölteni!

Mert a jelenlegi gyakorlat a következő: A tehetséges ideérkező kínai meggazdagszik, majd látva, hogy itt nem nyílik igazi perspektíva számára, gyermekét angol nyelvű iskolába küldi tanulni, nyugaton járattja egyetemre, ő maga pedig – egyébként senki által nem ellenőrzött – vagyonát fokozatosan külföldre sítolja ki, s gyakran odahaza veti magát az éppen divatos – jelenleg az ingatlanokkal kapcsolatos – ügyekbe, és maga már csak papíron tartózkodik Magyarországon. Egy ilyen ciklus már lezajlott a szemünk előtt. Most zajlik a második. Egyrészt meg kell ismernünk ezeknek a folyamatoknak a menetét (ha a pénzmozgást nem tudjuk bemérni, az egész magyar gazdaságról nem lesz reális képünk), és lehetőség szerint fékezniük kell a pénzek ellenőrizetlen külföldre áramlását. Mindez az értékes réteg erőteljesebb idekötésével érhető el.

4) A szükséges teendők

1) Ki kell jelölni az államigazgatás valamelyik szintjén, valamelyik intézményében egy két-három fős csoportot, amelynek az lenne az egyik fő feladata, hogy minden lényeges dolgot tudjon a magyarországi kínai kolóniáról. Legyen közöttük kínaiul tudó is! Ha most nem sikerül illetet találni, ki kell nevelni! (Aki el tudja olvasni az újságaikat, részt vesz a

programjaikon, valamilyen nyelven szót ért a követséggel és a kolóniával.) Szerintem az alábbi munkákat kell elvégeznie ennek a csoportnak.

Mihamarabb fel kell térképezni a tényleges helyzetet, elsősorban a magyar állami intézményeknél lévő anyagok alapján. A cégnyilván-tartásból, lakcímnnyilvántartásból s egyéb adatokból összerakni, hogy melyik lehet az a maximum ezer-kétezer nagycsalád, amelyből a kolónia áll. (Melyik nagycsaládhoz mely cégek tartoznak, s az adóhivatali adatok alapján mekkora forgalmat ismer be egy-egy ilyen nagycsalád.) A bevétel alapján rangsorolni gazdagokra, közepes, illetve átlagos vagyonúra, s ezek alapján kialakítani a külön kezelendő kategóriákat. Amíg nem rendelkezünk egy ilyesféle áttekintéssel, addig nem sokra megyünk.

Mindez természetesen speciális technikát igényel, de nem megoldhatatlan, akár a jelenlegi adatbázis alapján is elvégezhető. Az egy helyre bejegyzett, azonos vezetéknevűek által birtokolt cégek ugyanis nyilvánvalóan egy nagycsaládhoz (vagy kiscsaládhoz) tartoznak, s egy gazdasági egységként való kezelésükkel máris alapvető rendet teremtettünk a dzsungelben. A cégek ilyen különválasztását ugyanis rendszerint nem indokolta más, csak a tartózkodási engedély megszerzése, amely saját céggel könnyebben ment.

2) Ugyancsak begyűjtetném a bejegyzett társadalmi szervekre vonatkozó adatokat, megvizsgálnám, hogy alapszabály szerint működnek-e, s megjelenőnek egy időpontot amin túl a nem úgy működőket feloszlattam. A kollektív eszmecserékre a saját listám alapján hívnám meg a vezetőket, vagy az lenne a távolabbi cél. Egyszerű „bemondásra” azonban a jövőben senkit nem lehet egy szervezet vezetőjének elismerni. A követség véleménye persze érdekes, de nem ők döntenek el, hogy egy testület megfelel-e egy magyar társadalmi szervezettel szemben támasztott igényeknek. S egyáltalán nem vinném túlzásba a követség bevonását ezekbe a dolgokba, mert kínai állampolgárokról van ugyan szó, de olyanokról, akik magyar bevándorlási engedélyt kértek és kaptak. Ne folytassuk tovább a kolónia visszanyomását a követség égisze alá. Lehet ezt udvariasan csinálni, de legalább önmagunk előtt legyen világos, hogy nem egyszerű kínai külkereskedőkről tárgyalunk. Egy itt bejegyzett kínai társadalmi szervezet százszázalékos magyar szervezet. Egy itt bejegyzett kínai nyelvű újság százszázalékos magyar újság. Egy kínai MÚOSZ-tag százszázalékos MÚOSZ-tag, s a szervezet etikai szabályai százszázalékosan vonatkoznak rá. Egy magyar bevándorlási engedélyes kínai állampolgárságú kereskedő „százalékos megoszlása” persze vitatható, de az biztos, hogy nem tekinthető százszázalékos kínainak.

3) A nőszövetség elnökének, Lai Huanak 2006. március 23-án a belügyminisztériumban tartott tanácskozáson tett javaslatát, hogy a kormányservekben magyar állampolgárságú kínaiak lehessenek az itteni kínaiak „szószólói”, kényszerhelyzetben átmenetileg el lehetne fogadni. Már mint azt, hogy amíg nincs kínaiul tudó magyar munkatársa ennek a csoportnak,

addig magyarul tudó kínai dolgozzék helyette. Hosszú távon azonban nem megoldás, mert egyrészt a korrupció melegágya, másrészt a fő cél nem valósulna meg, a dolog nem állna majd magyar ellenőrzés alatt. Ha pedig üzletember a kínai, akkor az első perctől kezdve összeférhetlenség áll fenn.

Eleinte, amíg egy tagolatlan kínai tömeg élt Magyarországon, fontosnak látszott, hogy valamilyen szervezet lássa el a képviselést, és valamiféle magyar szervhez kapcsolódják. A mai tagolt viszonyok mellett egyre kevesebb a mindenkire egyformán vonatkozó ügy, s a tehetősebb régióban rengeteg személyes kapcsolat alakult ki. Egyáltalán nem biztos, hogy nekünk valamilyen egységesülést kellene szorgalmaznunk. Minden csoportot számon kell tartani, mindenkivel tárgyalni kell, s amit lehet, helyi szinten kell eldönteni. (Egyik helyettes államtitkárunk azonban – azt hiszem – téved, amikor helyi önkormányzat alakítását javasolja; ez – úgy tudom – csak az alkotmányban rögzített tizenhárom nemzetiségre vonatkozik; s az sem igaz, hogy a kínai lenne a legnépesebb.)

Bár Kína nemzetközi ázsiojának növekedésével a magyar útlevel vonzereje is csökken, szerintem ennek a csoportnak kellene megvizsgálnia, hogy kinek lenne érdemes felkínálni a magyar állampolgárságot. Beszéltem kínaival, aki csak azért nem folyamodott érte, mert „nagy szégyen lenne” ha elutasítanák. Az ő esetükben nekünk kellene kezdeményeznünk. Szlovákiában az ott élő kétezer kínainak majdnem a fele megkapta a szlovák állampolgárságot. Az elzárkózással önmagunk ellen dolgozunk: minden megtakarításukat ki fogják szivattyúzni az országból.

4) Bár ma már Olaszországban és Németországban is működnek kínai piacok, a 90-es évek elejének Budapestje olyan elosztó központ volt, amelynek emléke még ma is él. Érdemes lenne akár magyar pénzen is üzleti klubot üzemeltetni Budapesten, ahol az Európán átutazó kínai üzletemberek anyanyelvükön is informálódhatnának a térségről. Az Asia Centerben vagy a China Martban biztosan bérelhető üres helyiség.

5) A magyar tapasztalatok (a negatívak is) fontosak Kína számára, de valahogy nem jutnak el oda még a legfontosabb elméleti vitáink sem. Létre kellene hozni valamilyen olyan kiadványt, amely tájékozott magyar szerkesztővel és az itteni kínai fordítókapaacitást kihasználva ezekről tájékoztatna, s eljuttatná vitáink hírét az új kínai vezetőkhez és szakemberekhez. Megnőne az érdeklődés irántunk.

Melléklet

A Piac című magyarországi kínai hetilap 2006. március 21-i száma ezzel kapcsolatban érdekes interjút közöl a kínai nagykövetség kereskedelmi tanácsosával.

„Tudósítónk március 16-án a vámnyilatkozat-kitöltés és a vámoltatás a magyarországi kínai kereskedőket nyugtalanító kérdésével Kína magyarországi nagykövetségének gazdasági és kereskedelmi tanácsosát, Gao Rujiét kérdezte. Gao tanácsos elismerte, hogy a követség is felfigyelt erre a problémára, és intézkedések hozatalára készül, hogy elhárulhassanak az akadályok a kínai kereskedők árujának beérkezése előtt.

Az alábbiakban az interjú szövege olvasható.

Kérdés: A magyarországi kínai kereskedők áruelvámoltatáskor általánosan nehézségekbe ütköznek. A követség milyen intézkedésekre készül?

Válasz: A követség mindig is nagy figyelmet fordított erre a problémára, s állandó kapcsolatban áll a magyar vámhatóságokkal. Korábban ebben a témában több tanácskozást tartottunk a magyar vámhatósággal a kínai kereskedőket illetően, amelyek bizonyos eredményekkel jártak. A közeljövőben újabb ilyen jellegű tanácskozást készítünk elő.

E tanácskozás eredményes lefolytatása érdekében a nagykövetség kereskedelmi osztálya a kínai kereskedőktől összegyűjtötte, hogy a magyar elvámoltatás során milyen problémákkal találkoztak, illetve milyen javaslataik vannak ezekkel kapcsolatban. Most rendezzük az anyagot, majd átadjuk a magyar vámhatóságoknak, hogy tanulmányozhassák a kínai kereskedők által felvetett kérdéseket, s választ adhassanak rájuk.

Az a célunk, hogy megfelelő működési körülményeket teremtsünk a kínai kereskedők számára., előmozdítsuk a kétoldali gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok fejlődését. Szeretném, ha a kínai kereskedők aktívan vennének részt ezeken a tanácskozásokon, s közösen mozdítanák elő a problémák megoldását.

Kérdés: Igaz-e az a hír, hogy tavaly a kínai–magyar bilaterális kereskedelmi forgalom statisztikai nyilvántartásában viszonylag nagy volt az eltérés?

Válasz: A kínai–magyar bilaterális kereskedelmi forgalom 2005-ben a Magyar Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 3 milliárd 980 millió USD-t tett ki, ami az előző évhez képest 22 százalékos emelkedést jelent; a kínai vámstatisztika viszont 2 milliárd 860 millió USD-t mutat, ami az

előző évhez képest 8,6 százalékos csökkenést jelent. Több mint egymilliárd 100 millió USD az eltérés a két adat között.

Kérdés: Hogyan lehet ekkora az eltérés a két adat között, mi ennek az oka?

Válasz: Vizsgálódásaink szerint ennek több oka is van. Ezek közül az egyik legfontosabb, hogy az elmúlt évtől fogva a kínai kereskedők egy része egyszerűbbnek találta, ha a ténylegesen Magyarországra feladott áru vámpapírjainak kitöltésekor nem a valódi célországot (Magyarországot) tüntette fel, hanem más országot vagy más ország kikötőjét, ami oda vezetett, hogy a kínai vámstatisztika ezt más országba irányulóként tartotta nyilván. Így azután a két ország statisztikai kimutatása nagyobb különbséget mutatott. A másik ok, hogy a ruházati cikkek egy része kvóta korlátozás alá esik. Az a kínai kereskedő, akinek nincsen kvótája rá, úgy szabadul meg a korlátozástól, hogy az exportpapírok kitöltésekor nem EU-országot nevez meg célországnak. Ám ezeknek az eseteknek a részaránya nem nagy.

Kérdés: Ez a módszer milyen hatással van a két ország kereskedelmi kapcsolatainak fejlődésére?

Válasz: Befolyásolja kereskedelmük mutatószámainak hitelességét. Nem lesz megbízható támpontjuk gazdasági és kereskedelmi politikájuk kidolgozásakor. Végeredményében nem kedvez a Magyarországon élő kínai kereskedők üzleti feltételei megjavításának.

* * * * *